

วันอังคารที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2545 ปีที่ 15 ฉบับที่ 5101

เลี้ยงกุ้งด้วยภูมิปัญญา ลดปัญหาด้วยสมุนไพร

■ มณี พรหมแก้ว

ภาพนากุ้งนักร้อยไร่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเสื่อหึ่ง ตำบลท่าขอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับการฟื้นฟูและพยายามให้กลับสู่สภาพเดิมอีกครั้ง ด้วยพลังเล็กๆ ของเกษตรกรนากุ้งในพื้นที่ด้วยวิถีธรรมชาติ คือ การเลี้ยงกุ้งด้วยจุลินทรีย์สมุนไพรที่กลุ่มเกษตรกรคิดค้นสูตรขึ้นมาใช้กันเอง แทนยา และสารเคมีทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายจนได้รับผลกระทบปัญหาสิ่งแวดล้อมและมาตรการกีดกันทางการค้าในตลาดโลกและการลงทุนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วิจิต จงไกรจักร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านเสื่อหึ่ง ตำบลท่าขอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ในฐานะประธานกลุ่มเกษตรกรนากุ้งชุมชนเสื่อหึ่ง ผู้รวบรวมกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งประสบชะตากรรมเดียวกันคิดค้นสูตรจากสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับนากุ้ง หลังจากที่ฟังพยายาปฏิชีวนะและสารเคมีในการบำบัดและปรับสภาพบ่อกุ้งมานานร่วมสิบปี ซึ่งจะได้ผลดีในช่วงแรกๆ แต่พอผ่านไปเขาก็กลับพบว่าต้องเพิ่มปริมาณยาปฏิชีวนะและสารเคมีเพิ่มขึ้น แต่ผลผลิตนากุ้งกลับลดลงเรื่อยๆ ขณะที่ต้นทุนสูงขึ้นจนไม่สามารถแบกรับภาระได้

ผู้ใหญ่วิจิตบอกว่าความคิดค้นสูตรสมุนไพรเลี้ยงกุ้งได้แนวความคิดมาจากครูอาสาจากการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอหัวไทรเข้ามาสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นๆ แก่เกษตรกรนากุ้งหมู่ 4 ชุมชนเสื่อหึ่ง จำนวน 15 คน ใช้เวลาเรียนเพียง 50 ชั่วโมงหลังจากนั้นเขาและสมาชิกที่เรียนได้นำสูตรดังกล่าวมาประยุกต์และนำไปใช้กว่า 1 ปีแล้วผลปรากฏว่าประสบความสำเร็วจนอย่างดี

เมื่อชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงเห็นดังนั้นก็ต่างให้ความสนใจและหันมาใช้จุลินทรีย์สมุนไพรซึ่งเป็นสูตรที่ชาวบ้านทำกันขึ้นมาเองจากพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเนื่องจากเห็นว่าได้ผลและที่สำคัญมีต้นทุนต่ำ

“เราทำสูตรสมุนไพรครั้งแรกหลังได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอหัวไทร ด้วยทุนเริ่มต้นเพียง 5,000 บาท โดยสมุนไพรที่ได้ทั้งหมดส่วนใหญ่มีอยู่ตามท้องถิ่นอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นกล้วยน้ำว้าสุก มะละกอสุก สับปะรด ผักตบช้ำ สาหร่าย ลูกยอ และสมุนไพรอื่นที่มีอยู่ตามท้องถิ่นมาต้มและหมักตามขั้นตอนในระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งทดลองใช้กับนากุ้ง

ผู้ใหญ่วิจิตยังบอกด้วยว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ชาวบ้านต่างหันมาใช้จุลินทรีย์จากสมุนไพรคือชวนากุ้งส่วนใหญ่ในพื้นที่นักร้อยไร่ได้รับผลกระทบจากการใช้ยาปฏิชีวนะ และสารเคมี เพราะเมื่อใช้ไปนานๆ จะต้องเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนแก่ชวนากุ้งแต่กลับได้รับผลผลิตน้อย

ลงหรือกุ้งเป็นโรคได้รับผลกระทบขาดทุนอย่างต่อเนื่อง จนไม่สามารถแก้ไข หรือเยียวยาด้วยวิธีการอื่นๆ ทำให้เกษตรกรนิยมใช้สมุนไพรเลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลายภายในเวลาไม่นานนัก

“ในช่วงแรกๆที่ใช้กันภายในหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกภายในกลุ่มเท่านั้น เมื่อใช้ได้ผลจึงมีการบอกแบบปากต่อปาก จนมีการสั่งซื้อเข้ามาทางกลุ่มจึงเริ่มทำการตลาดโดยหาบรรจกัณฑ์ที่เป็นแกลลอนขนาดเหมาะสมต่อความต้องการของลูกค้า” ผู้นำชุมชนบอก และอธิบายเพิ่มว่าส่วนราคานั้นจะแบ่งออกเป็น 2 ราคา คือ หากเป็นสมาชิกภายในกลุ่มจะขายนำจุลินทรีย์สมุนไพรราคา 5 บาทต่อลิตร หากไม่ใช่สมาชิกขายในราคา 10 บาทต่อลิตร

ประธานกลุ่มผลิตจุลินทรีย์สมุนไพร ยังบอกอีกว่าขณะนี้มีลูกค้าที่เป็นเกษตรกรนากุ้งในพื้นที่อำเภอหัวไทร และพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นอำเภอระโนด อำเภอลิขิต จังหวัดสงขลา ให้ความสนใจและสั่งซื้อกันเป็นจำนวนมาก ทางกลุ่มสามารถจำหน่ายได้ไม่น้อยกว่า 200 ลิตรต่อวันสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกไม่ต่ำกว่า 2,000 บาทต่อวัน รายได้บางส่วนก็จะนำไปลงทุนต่อเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ ส่วนที่เหลือนำเข้ากลุ่มเพื่อแบ่งให้สมาชิกตามความเหมาะสม

दान เลียบ ทองสำโสม เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งบ้านเสื่อหึ่ง และในฐานะกรรมการฝ่ายการผลิตจุลินทรีย์สมุนไพรของหมู่บ้านบอกว่ามีบ่อเลี้ยงกุ้งอยู่ 2 บ่อ ช่วงเลี้ยงกุ้งในระยะแรกเมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมาได้ผลอย่างดี แต่เมื่อทำการจับกุ้งได้ซักระยะหนึ่งเริ่มประสบปัญหาไม่ว่าจะพยายามใช้ยาสารเคมีอื่นๆ เพื่อฟื้นฟูสภาพบ่อก็ทำตาม ในช่วงแรกก็ใช้ได้ผลแต่ใช้ไปสักระยะหนึ่งก็กลับพบว่านอกจากใช้ยาที่สูงขึ้น ต้นทุนจึงสูงตาม โดยลองใช้ยาหลากหลายยี่ห้อก็ไม่ดีขึ้นทางเลือกสุดท้ายที่เลียบลองใช้ คือ ลองใช้จุลินทรีย์จากสมุนไพร

“เกษตรกรนากุ้งบ้านเสื่อหึ่งหลังจากประสบปัญหาเรื่องสภาพบ่อกุ้งที่มีค่า PH ในบ่อเลี้ยงกุ้งไม่สมดุล คนก็พยายามหาทางแก้ไขด้วยวิธีการต่างๆ จนเกิดต้นทุนสูงบางบ่อเลี้ยงยังไม่ครบเวลา กำหนดจับกุ้งเจอปัญหาเรื่องโรคตายเกือบทั้งบ่อ

ขาดทุนผู้เลี้ยงหลายรายเกิดหนี้สิน” เขาบอก เลียบ ยังบอกอีกว่า กว่าหนึ่งปีที่ผ่านมาวิถีชีวิตของคนที่บ้านเสื่อหึ่งเริ่มสู่สภาพที่ดีขึ้น นากุ้งเริ่มดีขึ้น ค่า PH ในบ่อเลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี สามารถเลี้ยงกุ้งจนครบตามกำหนดที่จับกุ้งได้เจอปัญหาเรื่องโรคกุ้งน้อยลง

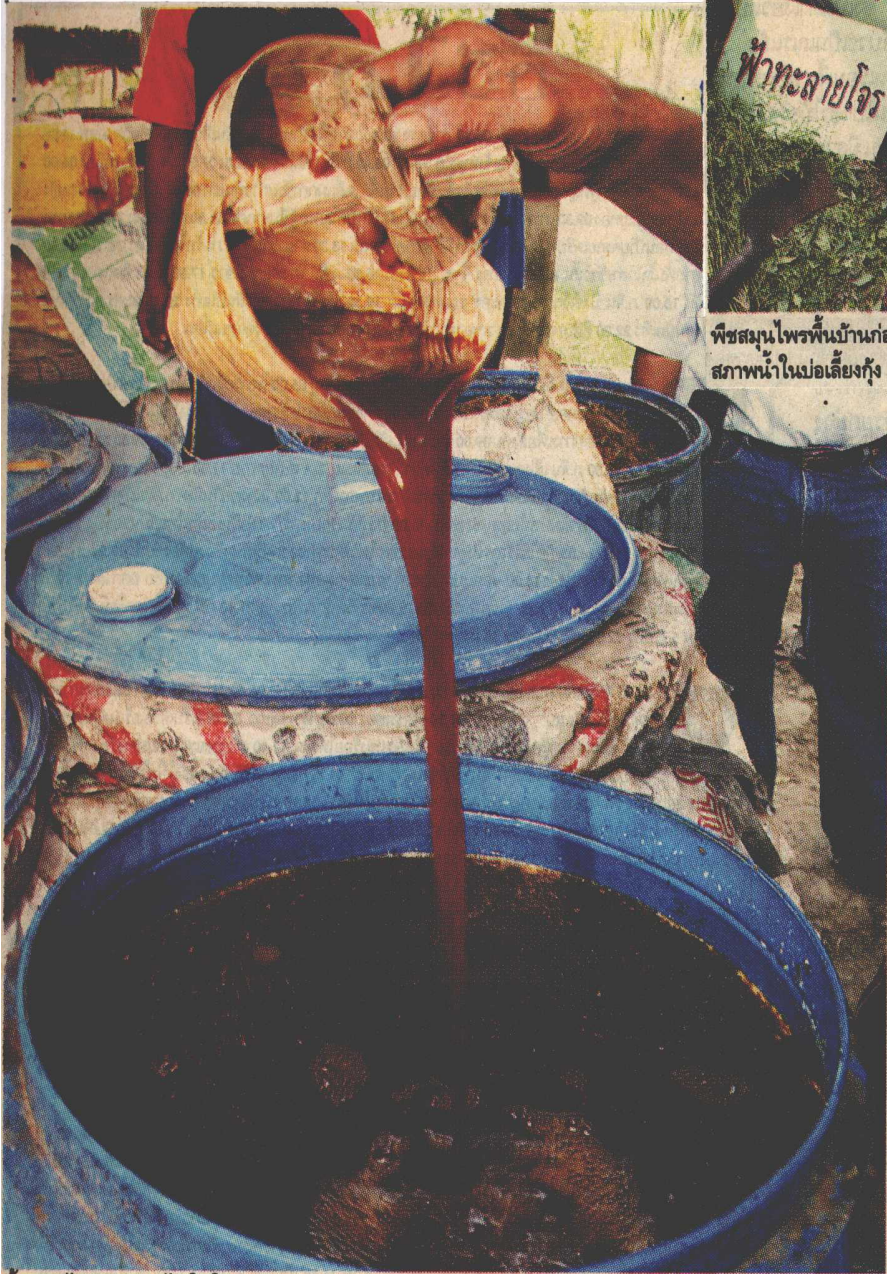
นอกจากนี้ จุลินทรีย์ที่ชาวบ้านรวมตัวกันทำขึ้นมา ยังสามารถนำมาขายแก่เกษตรกรรายอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกภายในกลุ่มสร้างรายได้เสริมอีกด้วย แต่ที่สำคัญยังเป็นการสร้างงานภายในครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนได้มีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็ก แม่บ้าน และคนแก่สูงอายุ ได้ใช้เวลาว่างช่วยทำสูตรสมุนไพรแก่สมาชิกภายในกลุ่มอีกด้วย

ขณะที่ **ประสม จันทร์ทองเดช** กำนันตำบลท่าขอม เล่าว่า การเลี้ยงกุ้งด้วยจุลินทรีย์สมุนไพรเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่เกิดประโยชน์ และแก้สามารถปัญหาแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้ เพราะชาวบ้านในพื้นที่หัวไทรส่วนใหญ่ทำการเกษตรนากุ้งและยังเป็นรายได้เสริมแก่คนในชุมชน ขณะนี้ชาวบ้านเองก็พยายามพัฒนาบรรจกัณฑ์ให้เหมาะสมและสะดวกต่อการใช้งานอยู่ตลอดเวลา

“การทำจุลินทรีย์สมุนไพรขายถือเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้แก่เกษตรกรนากุ้งบ้านเสื่อหึ่งอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นสูตรที่ชาวบ้านทำเพื่อใช้เองเป็นหลัก พร้อมๆ กับทำขายแก่ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงที่ต้องการ โดยเฉพาะชวนากุ้ง เพราะจุลินทรีย์ดังกล่าวเหมาะต่อการใช้ปรับปรุงสภาพน้ำ สภาพดิน บ่อกุ้ง โดยจุลินทรีย์บาคิลลัส ซับคลิส จะช่วยให้กุ้งไม่เป็นโรค”

การทำจุลินทรีย์สมุนไพรขายของชาวบ้านชุมชนเสื่อหึ่ง จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการสร้างรายได้เสริมของคนในชุมชนเล็กๆ ในภาคใต้แห่งนี้ แม้ว่าในวันนี้มีเม็ดเงินดังกล่าวยังมีมูลค่าไม่มากนัก และยังไม่สามารถสร้างเป็นรายได้หลัก แต่ในอนาคตอันใกล้ หากได้รับการพัฒนาและส่งเสริมด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง เชื่อว่า ไม่เพียงแต่เกษตรกรหันมาใช้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชาวบ้านมากขึ้นเท่าใดก็เท่ากับว่าเป็นการคืนสภาพความสมบูรณ์แก่ผืนดินและผืนน้ำมากขึ้น

น้ำสมุนไพรก่อนนำไปใส่ในบ่อกึ่ง

พืชสมุนไพรพื้นบ้านก่อนจะแปรรูปเป็นน้ำจุลินทรีย์ยบรับสภาพน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้ง

สมุนไพรที่ผ่านการหมักมาแล้ว 15 วัน

ภาพ : ชูบุ ทองนวล

ชาวบ้านกำลังช่วยกันแปรรูปพืชสมุนไพร

เคล็ดลับ สมุนไพรสื่อหึ่ง

ส่วนผสม : กัญชงน้ำวัว มะละกอสุก สับปะรด ผักตำลึง สาหร่าย กระเทียม ลูกยอ หญ้าไต้ใบ เสลดพังพอน รำละเอียด สาหร่าย ใบสะตอ กากน้ำตาล น้ำ

วัสดุอุปกรณ์ : มีดสำหรับใช้สับ- กะละมังขนาดพอเหมาะ- เขียง- ถังพลาสติกขนาด 200 ลิตร- แกลลอน

ขั้นตอนในการทำ

1. นำวัสดุที่มีทั้งหมดมาล้างให้สะอาด
2. หลังจากล้างสะอาดแล้วนำวัสดุที่ได้มาผสมให้เข้ากัน
3. ผสมน้ำลงไปตามสัดส่วนที่พอเหมาะ
4. นำวัสดุที่ผ่านการตอนการผสมแล้วหมักในถังขนาด 200 ลิตรทิ้งไว้ราว 7-15 วัน ก็จะได้น้ำจุลินทรีย์ที่มีแดงส้ม
5. กรองด้วยผ้าขาวบางหรืออื่นๆ ตามความเหมาะสม
6. บรรจุใส่แกลลอนตามขนาดที่เหมาะสมการใช้งาน และจำหน่าย